

GİRİŞ

BİLGİ ve DÜZENLEME

- Düzenleme gereksinimi
- Bilgi ("Information" ve "Knowledge")
- Kayıtlı bilgi kaynakları

Bölümle ilgili kaynakça: A.G. Taylor. The organization of... 1-7 ss.

BİLGİ KAYNAKLARININ DÜZENLENMESİ İLE İLGİLİ OLAN ETKİNLİKLER

1. Var olan bilgi kaynaklarının elde edilebilirliğini sağlamak,
2. Bilgi kaynaklarının kendisi veya parçalarını kimliklemek,
3. Kütüphane, arşiv, İnternet v.b. Bilgi depolarına giren bilgi kaynaklarını sistematik biçimde bir araya toplamak,
4. Standart kayıtlama kurallarına göre listeler oluşturmak,
5. Bilgi kaynaklarına yazar adı, eser adı, konu veya erişilebilir diğer kayıtlarla erişimi sağlamak,
6. Her bir bilgi kaynağının ve/veya kopyasının yerini belirlemek.

BİLGİNİN DÜZENLENDİĞİ ORTAMLAR

- Kütüphaneler
- Arşivler
- İnternet
- Dijital Kütüphaneler

A. KÜTÜPHANELER

KAYITLI BİLGİ KAYNAKLARI

Basılı, görsel-işitsel, resim, kartografik, web sayfaları.

FORMAT

Birden çok sayıda üretilmiş bilgi kaynakları

ORGANİZASYON

Katalog kayıtları oluşturulur

Elektronik ortamlarda kataloglamayla birlikte kodlama yapılır.

Sınıflama yapılır

Rutin rafa hazırlama işlemleri yürütülür.

Dizimleme yapılır.

B. ARŞİVLER

KAYITLI BİLGİ KAYNAKLARI

Tek kopya materyaller

Kendiliğinden işlemler sırasında üreyen materyaller

Kurumsal veya kişisel malzeme;

Raporlar

Yazışmalar

Kişisel kayıtlar

FORMATLAR

Kağıt

Analog

Dijital

KULLANIM

Yönetimsel

Tarihi

Kişisel

ORGANİZASYON

Gruplanan malzeme (Liste veya bilgi kaynağının kendi)

Her arşivin kendi koleksiyonuna bağlı düzenlemeler;

PROVENANCE Düzenleme

Sınıflama gereksiz

Depo düzeni

TANIMLAMA

Envanter, Repertuar, Katalog, v.b. oluşturulur.

Kodlu Arşivsel Tanımlar yapılır

C. İNTERNET

Kütüphaneye benzetiliyor.

ORGANİZASYON

Henüz yerleşik sistemler yok.

Henüz istenen düzeyde bibliyografik denetim yok.

İnternet bireysel olarak hazırlanıyor.

Katalogsuz bir kütüphane

Organizasyon tartışılan bir konu ve farklı yaklaşımlar var: sırasıyla

1. Kütüphaneler geleneklerini sürdürmeye çalışıyor.

Kütüphanelerde ortak kataloglama deneniyor (1990'ların sonu). Örneğin;

OCLC → Connexion (MARC/AACR2 veya Dublin Core formatı)

2. Halen;

Tarama motorları kullanılıyor.

Seçici deęiller,
Kesin deęiller (precis),
Programların yorum yeteneęi yok.

3. Metadata (Üstveri)

Tarama motorlarına göre pek çok bakımdan daha fazla içerikle, çok daha anlamlı erişimi sağlıyor.

4. "Semantic Web"

Web üzerindeki veriyi semantik (anlamsal, anlambilmsel) olarak açıklıyor

Bölümle ilgili kaynakça: A.G. Taylor. The organization of... 7 - 11 ss.

A.G. Taylor. The organization of... 13 - 18 ss.

BİBLİYOGRAFİK LİSTE HAZIRLAMANIN AMAÇLARI

Charles Amni Cutter tarafından 1876'da "Rules for a Dictionary Catalog" da kütüphane katalogları için sıralanan ve halen geçerli olan amaçlar bir ölçüde indekslerin oluşturulmasında dikkate alınabilir.

Bölümle ilgili kaynakça: A.G. Taylor. The organization of... 33-36 ss.

Bibliyografik Liste Hazırlamanın Amaçları

1. Belli bir materyalin (kütüphanede) bulunduęunu belirtmek
2. Belli bir yazarın (kütüphanedeki) eserlerini belirlemek,
3. (Kütüphanede) bir eserin hangi basımlarının olduğunu göstermek,
4. Belli bir konuda (kütüphanede) hangi materyallerin bulunduęunu göstermek.

BİÇİMLERİNE GÖRE KATALOG TÜRLERİ

Kitap Kataloglar

Kart Kataloglar

COM (Computer Output Catalog – Bilgisayar Çıktısı Kataloglar)

OPAC (On-line Public Access Catalog – Çevrimiçi Erişilebilir Katalog)

Bölümle ilgili kaynakça: A.G. Taylor. The organization of... 36 - 38 ss.

LİSTELERİN NİTELİKLERİ

1. Esnek ve güncel olmalı
2. Tüm başlıklar çabuk ve kolay ulaşılabilir bir şekilde oluşturulmalı (Ulaşılabilirlik)
3. Bütün başlıklar bir arada bulunmalı
4. Oluşumu ve sürdürülmesi ekonomik olmalı
5. Tam ve taşınabilir (compact) olmalı

OPAC, tüm bu sıralanan nitelikleri taşıyor.

Kart katalog tek tek değerlendirilmeli.

Bölümle ilgili kaynakça: A.G. Taylor. *Introduction to Cataloging...* 10 - 11 ss.

DÜZENLERİNE GÖRE KATALOGLAR

Alfabetik Düzenli Listeler (Alphabetical)

- a. Sözlük düzenlemeli listeler
- b. Bölünmüş listeler

Sistemik düzenlemeler (Classified)

Üç bölümden oluşur.

Yazar-eser adı katalogu (Alfabetik)

Konu katalogu (Sistemik)

İndeks (Alfabetik)

Kronolojik, v.b. düzenlemeler

Bölümle ilgili kaynakça: A.G. Taylor. *The organization of...* 38-40 ss.

KÜTÜPHANE KATALOGLARI

Genel Kütüphane Katalogu

Her bir eser için tek tek oluşturulmuş bibliyografik kayıtlardan oluşan kullanıcıya açık katalogdur. Kütüphanedeki tüm bilgi kaynaklarının listesidir.

- Shelf-list (Yer dizin kataloğu)

Kütüphanenin raf düzeni dikkate alınarak oluşturulmuş bibliyografik kayıtlardan oluşan katalog, listedir. Koleksiyonun nicel denetimi için oluşturulur.

BİBLİYOGRAFİK TANIMLAMA

a. Tanımlayıcı kataloglama (tanımlayıcı indeksleme)

b. Konu kataloglaması (Konu indekslemesi)

Ayrıca; sınıflama işlemlerinden oluşur.

BİBLİYOGRAFİK ŞEMALAR

- ISBD (International Standard Bibliographic Description, Uluslararası Standart Bibliyografik Tanımlama).

ISBD'ye göre tanımlama alanları:

1. Alan: Eseradı ve sorumluluk alanı
2. Alan: Basım alanı
3. Alan: Materyale özgü ayrıntı alanı
4. Alan: Yayıncı, dağıtımçı, v.b. alanı
5. Alan: Fiziksel tanımlama alanı
6. Alan: Dizi alanı
7. Alan: Not / Notlar alanı

Bölümle ilgili kaynakça: A.G. Taylor. The organization of... 165 - 168 ss.

- Anglo-American Cataloging Rules, Second Edition 2002 Revision (AACR2R, Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları)

AACR 2 ile tanımlanabilen bilgi kaynakları;

1. Genel
  2. Kitap
  3. Kartografik malzeme
  4. Yazmalar
  5. Notalar
  6. Ses Kayıtları
  7. Hareketli filmler
  8. Grafik eserler
  9. Elektronik kaynaklar
  10. Üç boyutlular
  11. Mikroformlar
  12. Süreli yayınlar
- ve video kayıtları

AACR2'ye göre tanımlama alanları;

a. ISBD tanımlama alanlarını izler. Örneğin kitap (basılı yayınlar).

Kural 2.1 Eseradı ve sorumluluk alanı

Kural 2.2. Basım alanı

Kural 2.4. Yayınlayan, dağıtım v.b. alanı

Kural 2.5. Fiziksel nitelendirme alanı

Kural 2.6. Dizi alanı

Kural 2.7. Not/lar alanı

Dikkat: 2.3. alanı basılı yayın için kullanılmamaktadır.

b. AACR2'de sıralanan kayıt alanları tüm materyal türlerinde tekrarlanmaktadır.

Örneğin,

Kural 2.1B. Kitap eseradı

Kural 3.1B. Harita eseradı

Kural 4.1B. Yazma eseradı v.b.

Bölümle ilgili kaynakça: A.G. Taylor. The organization of... 168 - 171 ss.

- MARC (MACHine Readable Cataloging – Makinece Okunabilir Kataloqlama)

Katalog kayıtlarının çevrimiçi ortamlarda anlam taşınması ve iletimi için makinece işlenebilen (manipule edilebilen) kodlama standardıdır.

MARC 21 (ABD, Kanada, İngiltere'nin ortak formatı)

ABD, Kanada ve İngiltere'nin birlikte geliştirip kabul ettikleri bir formattır.

Elektronik ortamdaki veriyi bir sistemden diğerine iletmek üzere kullanılır. İletişim formatıdır.

Bibliyografik kayıtların çevrimiçi ortamlarda görüntülenebilmesini gerçekleştirir.

Bibliyografik tanımlamanın makine tarafından işlenebilmesi için kayıt alanlarının sıralamasının ve kodlamanın önceden belirlendiği bir standart formattır.

Her bir kütüphane sisteminde kayıtlar MARC olmakla birlikte yaptıkları programlamaya göre OPAC'da farklı görüntülenir.

MARC 21' de beş farklı veri için beş ayrı format geliştirilmiştir.

- a. Bibliyografik format
- b. Otorite (yetke) formatı
- c. Kapsam formatı
- d. Sınıflama formatı
- e. Toplumsal etkinlik formatı

Bölümle ilgili kaynakça: A.G. Taylor. *The Organization of...* 72 – 78. ss.

MARC 21 Formatı (Bibliyografik MARC formatı)

Sabit ve değişken uzunluklu kayıt alanlarından oluşur.

Sabit uzunluklu alanlarda MARC yapısı oluşturulmuştur.

Değişken uzunluklu alanlar, bibliyografik verinin karakteristiğine uygun biçimde yapılandırılmıştır.

Sabit ve değişken uzunluklu alanlarda genel kodlama birbirini izler.

tag (etiket): 3 rakamlı (001-999) bir kodlama

indicator (belirteç): 2 karakterdir.

Subfield code (Altalan kodları): Önce bir delimiter (işaret), sonrada harf kullanılarak kodlanmaktadır.

Kodlar makinaca anlaşılabilir anlam taşımaktadır.

Örneğin; 100 10 #a Taylor, Arlene G.

METADATA ŞEMALARI

Dublin Core (DC)

Dublin Core Öğeleri (15 alan)

1. Yapıt adı
2. Konu
3. Tanım
4. Kaynak
5. Dil
6. İlişki
7. Kapsam
8. Creator

9. Yayıncı
10. Katkıda bulunan
11. Haklar
12. Tarih
13. Kaynak türü
14. Format
15. Belirteç (Örn. ISBN benzeri)

Bölümle ilgili kaynakça: A.G. Taylor. The organization of... 171 - 176 ss.

BİBLİYOGRAFİK TANIMLAMA

Her bir bilgi kaynağı ya da parçası için tanımlayıcı (descriptive) kayıtların üretilmesi ve bu kayıtlara erişim için gerekli başlıkların seçilip oluşturulmasıyla ilgili olan işlemler bütünüdür.

Bibliyografik Tanımlama, iki farklı işlemde oluşmaktadır.

a) Eldeki bilgi kaynağının yerine geçecek tanımlamanın yapılıp gerekli başlıkların oluşturulması TANIMLAYICI KATALOGLAMA olarak bilinir.

Tanımlayıcı kataloglama, "Anglo-American Cataloging Rules" v.b. Kataloglama kuralları kullanılarak yürütülen işlemlerdir.

b) Eldeki bilgi kaynağının içeriğinin belirlenip, katalogda konu erişimi için uygun bulunan konuların seçilip katalog kayıtlarına eklendiği işlemlerdir: KONU KATALOGLAMASI

Konu kataloglaması, örneğin kütüphanelerde önceden hazırlanmış konu başlığı listeleri kullanılarak belirlenmektedir. Library of Congress Subject Headings (LCSH) gibi. Amaç konu ile bilgi erişimi gerçekleştirmektir.

Ayrıca;

Sınıflama (Classification)

Kütüphanelerde bibliyografik tanımlamaların yanında birer yeri olan kitapların raflardaki yerini KONU İÇERİĞİYLE belirlemek üzere yürütülen işlemlerdir.

Almanca Kitap Örneği;

936.3
K44 Kellner, Hans Jörg, 1925 - .
1978 Der römische Verwahrfund von Eining / Hans Jörg Kellner.
2. Aufl.
München: Beck, 1978.
44 s.: res.; 31 cm.- (München Beiträge zur Vor- und
Frühgeschichte; Bd. 29).
Bibliyografya: 44 s.
1. Romans - - Germany, West - - Eining. 2. Germany, West - -
Antiquities, Roman
I. Eseradı
II. Dizi
DD 901. E27 343 K44 1978

Makale Örneği;

Hülya Dilek Kayaoğlu "Açık Erişim Kavramı ve Gelişmekte Olan Bir Ülke Olarak Türkiye için
Anlamı". Türk Kütüphaneciliği. 20, 1 (2006), 29 – 60.

İngilizce Kitap Örneği;

658.3 009 24
G45 Gilson, Mary Barnett, 1877 – 1940.
1940 What's past in prologue / Mary Barnett Gilson.
New York: Arno Press, 1980, c1940.
XIV, 307 s.; 23 cm.
ISBN 0-405-12842-8
1. LABOR AND LABORİNG CLASSES- USA- HISTORY (KONU ADI BAŞLIĞI)
2. UNITED STATES – SOCIAL CONDITIONS (KONU ADI BAŞLIĞI)
I. Eseradı

Türkçe Kitap Örneği;

537.1207
Öz2
(Yer 1999
numarası) Özalp, Nuran, 1940 - . **Yazar adı başlığı**
Plasma fiziğine giriş/ N. Özalp ve Sabih Tansel **Eseradı/Sorumluluk Alanı**
2. bs. **Basım alanı**
İstanbul: Boğaziçi Üniv., c 1999. **Basın / yayın alanı**
xii, 273 s.: res; 17 cm. **Fiziksel Niteleme alanı**
ISBN 0 – 975 – 125 – 23-X **Not Alanı**
1.PLASMA PHYSİCS **Konu adı başlığı**
I. Tansel, Sabih. **Yazar adı başlığı**
II. Eseradı **Eseradı başlığı**
QC671 Öz5 **Sınıflama Numarası**

İngilizce Kitap Örneği;

Bloomberg, Marty
Kütüphane teknisyenleri için teknik hizmetlere giriş / Yaz. Marty Bloomberg [ve] G. Edward
Evans; çev.: Nilüfer Tuncer
[Ankara]: TKD, 1989.
xiii, 412s.; 25 cm.
ISBN 975-7653-04-7
1. CATALOGING.
2. LIBRARIES - - TECHNICAL SERVICES.
I. Evans, G. Edward.
II. Tuncer, Nilüfer.
III. Eseradı.

KATALOG BAŞLIKLARI

Genel kütüphane kataloglarında aşağıdaki başlıklar yer almaktadır

- Yazar adı Başlığı (Author)
- Eseradı Başlığı (Title)
- Konu Başlığı (Subject Heading)
- Yöneltilmeler (References, Cross-references)

KATALOGLAMA ve METADATA

Kataloglama (Cataloging): Kütüphane dermelerinin kimliklenmesi (tanımlanması) bu bilgiye erişilebilmesi (elde edilebilmesi) için herhangi bir kataloglama kuralına dayanarak yapılandırılması işlemleridir.

Katalog (Catalog): Herhangi bir dermenin basılı veya elektronik ortamdaki listesidir. Elektronik ortamlarda erişilebilen kataloglar (örneğin OPAC) basılı listelerden farklı olarak kodlanmış bibliyografik veriden (kayıtlardan) oluşmaktadır. Kataloglar bibliyografik tanımlamaların listesidir.

Basılı, görsel – işitsel, v.b. bilgi kaynaklarının her biri birer veridir.

Metadata (Üstveri): “veri hakkında veri” genel tanımıdır. Burada her bir bilgi kaynağı (bilgi paketi) veridir. Üstveri bu verilerin kimliklenmesi, elde edilebilmesi, yönetimi için yapılandırılmış kodlu bir veridir.

Üstveri kağıt üzerinde değil elektronik ortamdadır. Bir web sayfası, MP3, bir kitap, v.b. her biri birer veridir. Örneğin, basılı, görsel-ışitsel, grafik, v.b. veri tek tek kataloglanarak kütüphane kataloglarında listelenir.

Diğer yandan MP3, web sayfası, v.b. ise üstveri olarak tanımlanır ve içeriği hakkında bilgi verilir.

KATALOG ve METADATANIN KARŞILAŞTIRILMASI

Katalog ve Metadatanın Benzerlikleri

1. Amaç: Her ikisi de aynı amaçla oluşturulmaktadır.
  - a. Verinin tanımlanması
  - b. Veriye erişirmek
2. Katalog da metadata da birer üstveridir; "Veri hakkında veridir."
3. Katalog da metadata da her ikisi de bilginin elde edilmesi ve yönetilmesi için yapılandırılmış bilgilerdir.

Katalog ve Metadatanın Farklılıkları

Katalog

1. Analog Veriler Kataloglanır: Basılı, Görsel-İşitsel, Grafik, Kartografik, Bilgisayar Programları, Mikroformlar, Üç Boyutlu Verileri İndeksler.
2. Kaynaklar Fiziksel Olarak Ulaşılabilir.
3. Tanımlar bir hayli ayrıntılıdır: Örneğin, tanımlamada basım ve versiyonlar önemlidir. Bir basılı kaynağın nerede yayınlanıp dağıtıldığı önemlidir.
4. Katalog tanımlarını profesyonel indeksçiler oluşturur. Örneğin AACR2 gibi kataloglama kuralı kullanabilen biri gerekir.

Metadata

1. Dijital verilerin kayıtlarıdır: Dijital obje, web kaynaklarının tanımıdır.
2. Elektronik kaynaklar fiziksel olarak ulaşılır değil, uzaktan ulaşılabilir.
3. Katalog kadar ayrıntılı olmayan tanımlardır: Tanımlamada versiyon yok. Yayın yeri bilgisi gerekmez.
4. Profesyonel indeksçi gerekmez; veriyi oluşturan kişi de oluşturabilir.

BİBLİYOGRAFİK TANIMLAMA İLE İLGİLİ DÜZENLEMELERİN KARŞILAŞTIRILMASI

ISBD Alanları

Eseradı ve sorumluluk alanı

Basım alanı

Materyale özgü ayrıntı alanı

Yayıncı, dağıtımçı, v.b. alanı

Fiziksel tanımlama alanı

AACR 2 Tanımlama Alanları

Eseradı ve sorumluluk alanı

Basım alanı

Materyale özgü ayrıntı alanı

Yayıncı, dağıtımçı, v.b. alanı

Fiziksel tanımlama alanı

Dizi alanı

Dizi alanı

Not / Notlar alanı

Not / Notlar alanı

AACR2 Bibliyografik Kayıt Alanları

MARC Bibliyografik Kayıt Alanları

Başlık (Yazar adı veya Eseradı)

100 Yazar adı başlığı

Eseradı ve sorumluluk alanı

245 Eseradı ve sorumluluk alanı

Basım alanı

250 Basım alanı

Yayıncı, dağıtımçı, v.b. alanı

260 Yayıncı, dağıtımçı, v.b. alanı

Fiziksel tanımlama alanı

300 Fiziksel tanımlama alanı

Dizi alanı

440 Dizi alanı

Not / Notlar alanı

504 Not / Notlar alanı

Konu adı ek başlığı

650 Konu adı ek başlığı

Yazar (sorumlu) adı ek başlığı

700 Yazar (sorumlu) adı ek başlığı

Eseradı ek başlığı

745 Eseradı ek başlığı

Dizi adı ekbaşlığı

800 Dizi adı ekbaşlığı

METADATA Örneği;

<META NAME="description" CONTENT="Jakob Nielsen –web usability page">

<META NAME="keywords" CONTENT="Jakob Nielsen, usability test, web design, computer science, Web usability, usability engineering, and Jakob's minimalist approach to Web design; Jakob's biography.">

<META NAME="author" CONTENT="Jakob Nielsen">

<META NAME="date" CONTENT="2008">

<META NAME="DC.Title" CONTENT="useit.com: Jakob Nielsen on Usability and Web Design">

<META NAME="DC.Description" CONTENT="Jakob Nielsen's web page on usability and web">

<META NAME="DC.Subject" CONTENT=" Education,Usability articles, Computer science, Jakob Nielsen">

<META NAME="DC.Creator" CONTENT="Jakob Nielsen">

<META NAME="DC.Source" CONTENT="Usability Engineering">

<META NAME="DC.Language" CONTENT="English">

<META NAME="DC.Publisher" CONTENT="Jakob Nielsen">

<META NAME="DC.Coverage" CONTENT="usability">

AACR2'ye göre oluşturulmuş elektronik belge örneği;

Abendroth, Thomas.

Accounts payable [Bilgisayar Kütüğü]. – version 1.10.—Sausalito, Calif:

SBT Corp., c1991.

2 Bilgisayar Disketi; 5^{1/4} inç + 1 el kitabı – (SBT Corporation database
accounting library).

Eseradı disket üzerindeki etiketten alınmıştır.

Bilginin kaynağı (source of information) kullanma kılavuzunun kapağıdır.

Versiyon açıklaması disket cebinden alınmıştır.

1. ACCOUNTS PAYABLE -- SOFTWARE

I. Eseradı II. Dizi.

KAYNAKÇA:

Taylor, Arlene G. Organization of Information. -2nd ed. - Westport, Conn.: Libraries Unlimited, 2004

(H.Ü.) Z666.5 T39 Reserved

Taylor, Arlene G. Introduction to cataloging & classification. -10th ed / by Arlene G. Taylor; with
the assistance of David P. Miller. -Westport, Conn.: Libraries Unlimited, 2006. (H.Ü.) Z693 T395 2006
Reserved

